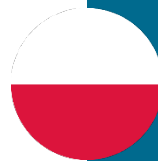

PREVODI KOSOVELOVE POEZIJE NA POLJSKEM

MONIKA GAWLAK

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Humanistyczny, Sosnowiec, Polska
monika.gawlak@us.edu.pl

Članek analizira knjižne prevode poezije Srečka Kosovela na Poljskem. Predstavi tri ključne faze: prve prevode Mariana Piechala iz antologije iz leta 1973, ki so Kosovelovo poezijo predstavili predvsem skozi impresionistični in ekspresionistični filter; izbor Katarine Šalamun-Biedrzycke iz antologije iz leta 1995, osredinjen na njene »epifanične« vidike; ter najobsežnejšo, samostojno zbirko Kalejdoskop (2012) v prevodu Karoline Bucke Kustec, s katero je poljskim bralcem končno postala dostopna tudi celovita in avantgardna plat Kosovelovega opusa. Članek poudarja pomen prevajalčevih makroizbir in mikroizbir, ki vplivajo na oblikovanje podobe avtorja v tuji kulturi. Analiza pokaže, da novejši prevodi bolje zajamejo Kosovelovo kompleksnost, inovativnost ter etično in družbeno angažiranost, pri čemer sledijo izvirnikovemu ritmu in pomenskim niansam. S tem Kosovel stopa pred poljske bralce v najširšem izboru doslej in kot sodoben, univerzalen pesnik, ki odpira temeljna vprašanja človeškega obstoja.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.3.2025.11](https://doi.org/10.18690/um.3.2025.11)

ISBN
978-961-299-058-9

Ključne besede:

Srečko Kosovel,
poezija,
poljščina,
prevodi,
slovenščina

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

1 Fenomen Kosovelove ustvarjalnosti

Srečko Kosovel je nedvomno najvidnejši predstavnik slovenske zgodovinske avantgarde. Njegovo delo (in ne le poezijo) odlikujejo inovativen umetniški odnos do obstoječe stvarnosti, kompleksnost, družbena angažiranost, celostno pojmovanje človeka v neločljivem odnosu z naravo in silami kozmosa, etična razsežnost človeštva, odziv na politično, socialno in duhovno razkrojeno realnost ter prepričanje v poslanstvo literature, v možnost, da z njeno pomočjo lahko spreminjamo svet¹. Kosovelova refleksija je izjemno aktualna; še danes navdihuje, provocira in navdušuje. Kosovel ni ločeval umetnosti od življenja. Njegova poezija je zanj sredstvo osebne in družbene refleksije, ki naj bi prebudila bralčevo zavest. Zato je pomembno, da ob stoti obletnici pesnikove smrti osvetlimo, kako in v kolikšni meri so njegova dela našla svoj prostor v drugih kulturah, tudi na Poljskem.

2 Makroizbire poljskih prevajalcev

Vsak prevajalec postane pomemben člen v širšem medkulturnem dialogu, pa četudi približa le delček avtorjevega literarnega dela občinstvu druge kulture. Hkrati se loti odgovorne in zahtevne naloge, tako z vidika izbire najprimernejše prevajalske strategije glede na besedilo in njegove številne ravni ustvarjanja pomenov kot tudi z vidika izbire samih del, t. i. makroizbir(e) (Tokarz, 2009, str. 7–11). To je po eni strani povezano s postulatom ohranjanja značilnosti poetike in modela sveta, vpisanega v besedila izbranega avtorja, po drugi strani pa s potrebo po prikazu čim bolj celovite in raznolike slike avtorjevega literarnega ustvarjanja. Privlačna in popolna predstavitev umetniških dosežkov tujega pisatelja vsekakor prispeva k uveljavitvi njegovih del v sekundarni kulturi.

Na Poljskem so poezijo Srečka Kosovela predstavili trije prevajalci v treh publikacijah (v dveh antologijah in posebnem avtorskem zborniku), ki so izhajale s približno 20-letnimi premori. Avtorjeve pesmi so bile objavljene tudi v revijah, npr.: *Fragile*, *Fraza*, *Lirikon21* in *Opcje*. Na koncu članka je priložen popoln seznam del, ki so izšla v revijah, vendar jih v analizi prevodov ne bomo obravnavali, saj gre večinoma za ponatise.

¹ Poglobljena razprava o posebnostih zapuščine ali vsaj poezije Srečka Kosovela presega okvir tega članka. Vseeno pa je treba omeniti avtorje in urednike najpomembnejših monografij: Vrečko, J. (2011). *Srečko Kosovel: Monografija*. Založba ZRC SAZU. Vrečko, J. (1986). *Srečko Kosovel, slovenska zgodovinska avantgarda in ženitizem*. Obzorja. Zadravec, F. (1986). *Srečko Kosovel*. Založba Lipa. Novak, B. A., Pavlič, D., in Vrečko, J. (ur.). (2005). *Kosovelova poetika*. Založba ZRC SAZU. Na Poljskem je o poeziji Srečka Kosovela pisala Božena Tokarz (2004, 2012).

3 Prva predstavitev Kosovelovih pesmi na Poljskem v antologiji

Marian Piechal (1905–1989) je bil prvi, ki je na Poljskem predstavil ustvarjalnost avtorja *konsov*, in sicer leta 1973 v *Antologii poezji słoweńskiej / Antologiji slovenske poezije*, ki jo je tudi sam uredil (Piechal, 1973). Uvodno besedo je prispeval Józef Magnuszewski. Ta poljska predstavitev Kosovelovega dela vključuje šestnajst pesmi: *Črni židovi / Czarne mury*; *Izmučenost / Wyczerpanie*; *Kalejdoskop / Kalejdoskop*; *Ko zvezde / Kiedy gwiazdy*; *Labodja pesem / Śpiew łabędzia*; *Moja pesem / Mój śpiew*; *O, da sem list zeleni / O, być liściem zielonym*; *O, saj ni smrti / O, nie ma śmierci*; *Ostri ritmi / Ostre rymy*; *Pesem / Poemat*; *Predsmrtnica / Wiersz przedśmiertny*; *Prerojenje / Odrodzenie*; *Razočaranje / Śmierć usnęła*; *Sad spoznanja II / Owoc poznania*; *Smech kralja Dade / Żart króla Dada*; *Streljajte / Strzelajcie*. Vse pesmi v tej antologiji so bile objavljene izključno v poljskem jeziku.

Piechalova antologija predstavlja dela slovenskih avtorjev v diahronem zaporedju – od ljudskih besedil prek pesmi renesančnih ustvarjalcev, Prešernovih del do prvih Šalamunovih besedil. Zbrani so prevodi številnih prevajalcev, med drugim že omenjenih J. Magnuszewskega in M. Piechala, pa tudi Seweryna Pollaka, Hanne Orzechowske, Igorja Sikiryckega, Tadeusza Kubiaka, Stanisława Kaszyńskiego, Anne Kamieńske in Leopolda Lewina. Namen antologije je bil torej prikazati zgodovinsko kontinuiteto slovenske poezije kot kulturni proces ter besedila, ki so (po subjektivnem mnenju urednika ali uredniškega odbora) reprezentativna. Treba je omeniti, da način, kako so dela predstavljena v antologiji, vpliva na njihovo sprejemanje. Njen doseg je namreč priložnost; po njej segajo tisti, ki si želijo oblikovati splošno mnenje o ustvarjalnosti izbrane dežele, obdobja ali avtorja. Neredko se zgodi, da se dela posameznega avtorja izgubijo med drugimi besedili (Tokarz, 2004b, str. 13–31). Izbor besedil je vedno omejen in prilagojen namenu publikacije, ki ga določi urednik; pri tem pa niso nujno izbrana le najvidnejša ali vrhunska dela posameznega avtorja. V primeru Piechalove antologije gre za predstavitev široke panorame slovenske poezije v diahroni postavitvi, kar potrjuje tudi predgovor, tj. literarnozgodovinska študija J. Magnuszewskega. Avtor spremne besede Kosovelovo podobo opredeljuje kot „kompleksno ustvarjalno individualnost“, njegovo delo pa – zlasti z vidika impresionizma – označuje kot razpoložensko, osebno in melanholično. Čeprav avtor omenja tudi ekspresionistične značilnosti ter „ekstatično-patetične vizije, ki izražajo nemir in konflikte časa, polnega protislovij“ (Magnuszewski, 1973, str. XXIX), njegova razlaga ne nakazuje, da Kosovelov opus vključuje tudi avantgardna, eksperimentalna,

revolucionarna, inovativna in globoko etična besedila. Zato ni presenetljivo, da je izbor pesmi v antologiji omejen na impresionistična in ekspresionistična besedila, medtem ko manjkajo pesmi–konstrukcije, t. i. *konsi*, pa tudi *integrali*, ki jih je Vrečko označil za socialnorevolucionarne (Vrečko, 2011, str. 334), Tokarz pa kot izraz revolucionarnega humanizma in ideje celostnega človeka (Tokarz, 2005, str. 36, 41). Podoba Kosovelovega ustvarjanja, kot jo ponuja antologija, je zato nepopolna, subjektivno oblikovana, kar lahko vodi v popačeno predstavo o celotnem opusu.

Najprej je treba poudariti, da je bil Piechal – podobno kot Kosovel – besedni umetnik: pesnik, publicist, avtor del za otroke in literarni kritik, znan tudi po opevanju svojega domačega mesta Lodž. Omenimo tudi, da je Piechal pred *Antologijo slovenske poezije* prevedel ter v samostojnem zvezku izdal dela Franceta Prešerna (1965). Kot pesnik je bil umetniško povezan z literarnima skupinama „Meteor“ in „Kwadryga“, ki sta delovali v medvojnem obdobju. Objavil je številne pesniške zbirke in druga zgodovinska, kritična in literarna besedila (Korzeniewska, 1964, str. 649–651). Pričakovali bi, da bo pesnik, ki je ustvarjal v medvojnem obdobju in so mu bili blizu poetika ter tematski krogi avantgarde – kot so antiurbanizem, kritika družbene neenakosti, pacifizem, afirmacija upora in etična drža – idealen prevajalec Kosovelove poezije. Vendar ni bilo tako. Pomembno se zdi, da je Piechal kot pesnik dajal prednost „kontinuiteti kulture in vprašanjem človeške transcendence“ in da mu je bilo „formalno eksperimentiranje [...] [precej] tuje [...]“. Problem ločene, avtonomne jezikovne resničnosti za pesnika ne obstaja.“ (Skibiński, 1982, str. 11). Zdi se, da gre za nekoliko drugačne predpostavke o pesniški materiji in njeni zmožnosti izražanja pomena kot pri Kosovelu, za katerega se iskanje transcendence in formalno eksperimentiranje nikakor nista izključevala. To bi lahko bila pojasnitev tako samega izbora prevedenih del in skoraj popolne izključitve tistih, ki imajo izrazito metaliterarni (iz tega kroga se pojavlja le *Moja pesem*) ali izrazito avantgardistični značaj (od *konsov* se pojavi recimo *Kalejdoskop*), kot tudi številnih odstopanj od izvirnika in presenetljive (re)interpretacije, ki so prisotne v prevodih. Natančna analiza namreč pri večini del pokaže precejšnje premike tako na formalni kot na semantični ravni. Spremembe so vidne že pri nekaterih naslovih, na primer: *Razočaranje* kot *Śmierć usnęła* – dobesedni prevod Smrt je zaspala; *Ostri ritmi* kot *Ostre rymy* – dobesedni prevod Ostre rime (možna tipkarska napaka); *Smech kralja Dade* kot *Żart króla Dada* – dobesedni prevod Šala kralja Dade. Izrazita odstopanja od izvirnika so prisotna tudi na ravni celotnih besedil. Primer je lahko pesem *Izmučenost* in njena poljska različica *Wyczerpanie*, ki je postala veliko bolj metaforična in včasih nosi povsem drugačne pomeni. Kot primer naj služita prvi dve kitici:

Naj bo že kakor hoče
sredi teh težkih dni
naj duša vriska, joče
naj srce krvavi.

Trudno, nie będzie inaczej,
ten czas każdego z nas dławi,
niech dusza skacze i płacze,
Niech serce bezradnie krwawi.

Naj umiram v polju, v ječi
brezupnosti pijan,
naj hrepenim po sreči
vse je zaman, zaman.

Niech wolny mrę lub za krata,
gardząc szczęścia jałmużną
lub wydzierając je światu –
wszystko na próżno, na próżno.

Prevajalec si dovoli določeno mero prevajalske svobode, kar se kaže v številnih premikih glede na izvirnik. Uvedba osebnega zaimka „nas”, ki v izvirniku ni prisoten, spremeni podobo lirskega subjekta, dodatno sprememba leksema „vriska“ (pl. krzyczy) v „skacze“ (sl. skače), amplifikacija izraza „bezradnie“ (sl. brez upanja, nemočno) dvigne čustveno temperaturo pesmi. Metaforična raba besedne zveze „naj umiram v polju“ kot „niech wolny mrę“ (dobesedni prevod: naj umiram svoboden), uporaba arhaizma „mrę“, popolna opustitev izraza „hrepenenje“, ki je pomemben za slovensko miselnost, vzneseni izrazi itd. kažejo, da tu nimamo opravka s Kosovelovo pesmijo, temveč z izrazito (re/nad?)interpretacijo prevajalca. Poleg tega so se Piechalovi prevodi pojavili po pariški izdaji zbirke Kosovelovih pesmi, ki jo je leta 1965 pripravil Marc Aylan, in sicer bolj priredbe kot pa prevode, z določenimi odstopanji od izvirnikov (Tokarz, 2012, str. 12). Domnevamo lahko, da je Piechal (med drugim prevajalec poezije simbolista Charlesa Baudelaira) pri prevajanju Kosovelove poezije posegel po francoskojezikovni različici, ki je zanj morda postala celo pomembnejša referenca kot slovenski izvirniki. Čeprav ni neposrednih dokazov, da je Piechal pri prevajanju Kosovela uporabljal francoske prevode, je možno, da je zaradi svoje prevajalske prakse in poznavanja francoske literature posegel po teh različicah. To bi lahko vplivalo na njegov prevajalski pristop, saj bi se lahko bolj naslanjal na francoske interpretacije kot na slovenske izvirnike. Vsekakor bi podrobna primerjava treh jezikovnih različic in kritična študija pomenila zanimivo prevodoslovno študijo.

Moja pesem je pomembno pesniško besedilo – pesniški manifest, ki se v poljščini že na ravni naslova razlikuje od izvirnika. Prevajalec se je odločil, da bo namesto poljskega ustreznika „wiersz” uporabil samostalni „śpiew” (sl. spev, petje), ki vzbuja druge asociacije (nastop na odru, glasbeno ustvarjalnost). Resda dvojezični slovarji kot ustreznika navajajo oba leksema (Ostromęcka-Frączak in Pretnar, 1996, str. 302), vendar je ob poznavanju Kosovelovega odnosa do poezije in ustvarjanja gotovo, da je bil njegov namen podati metapoetično izjavo o pesmi kot načinu samoizražanja in ne o petju (tudi če ga razumemo metaforično kot ustvarjanje).

Moja pesem
 Moja pesem je eksplozija,
 Divja raztrganost. Disharmonija.
 Moja pesem noče do vas,
 Ki ste po božji previdnosti, volji
 Mrtvi esteti, muzejski molji,
 Moja pesem je moj obraz.

Mój śpiew
 Mój śpiew jest eksplozją,
 Dzikim rozdarcim. Dysharmonią.
 Mój śpiew nie chce iść do was,
 Którzy jesteście z woli boskiej lub własnej
 Martwymi estetami, muzealnymi molami,
 Mój śpiew jest moją twarzą.

Tudi slovnično – z uporabo orodnika v poljski različici (v slovenščini je imenovalnik) pesem postane bolj vznesena in patetična. Podoben učinek povzročata tudi amplifikacija glagola „iść“ (sl. iti) v tretjem verzu ter pomenska sprememba v četrtem verzu – „po božji previdnosti, volji“, prevedeno kot „z woli boskiej lub własnej“ (sl. po božji ali lastni volji). Pesem izgubi vlogo pesniškega manifesta in metaforično tematizira umetniško ustvarjanje nasploh.

Če povzamemo, prvi poljski prevodi Kosovelove poezije ponujajo podobo, ki se v določenih pogledih oddaljuje od izvirnika, saj prevladuje drugačen slog, zaznamovan s patetičnimi metaforami in vznesenimi frazami. Domnevamo lahko, da se je prevajalec oddaljil od namere slovenskega avtorja; njegove posege v besedila pa je mogoče pojasniti z ustvarjalno invencijo, pri čemer je lasten slog ali predstava o Kosovelovem slogu postala pomembnejša od izrazne jasnosti in zmernosti, ki sta značilni za kraškega pesnika.

4 Kosovelova „epifanična“ poezija po izboru Katarine Šalamun-Biedrzycka

Na Poljskem je 22 let pozneje, leta 1995, izšla še ena antologija slovenske poezije z deli Srečka Kosovela, ki jo je uredila in prevedla Katarina Šalamun-Biedrzycka. Naslovljena je *Srebro i mech / Mah in srebro* in je t. i. avtorska antologija, saj je za izbor avtorjev, njihovih besedil in za prevod odgovorna izključno Šalamun-Biedrzycka. Prevajalka v spremni besedi omenja, da zbirka ni „represenzativnega ali zgodovinskega značaja, ni zgrajena po literarnih obdobjih“ (Šalamun-Biedrzycka, 1995, str. 416). Pojasnjuje, da je izbor avtorjev (od Franceta Prešerna do Uroša Zupana) in besedil narekovala želja po predstavitvi epifanične poezije, v kateri se kaže pesnikova združitev z „elementi bivanja, [...] zlitje energije ustvarjalca s panenergijo sveta.“ (Šalamun-Biedrzycka, 1997). Merilo za izbor del posameznih pesnikov torej ni temeljilo niti na literarnozgodovinskih spoznanjih niti na najpomembnejših determinantah in posebnostih njihove poezije, temveč na temi oz. motivu, ki je povezoval celotno antologijo – svetloba.

Posebnost položaja prevajalke Šalamun-Biedrzycke je to, da je predstavnica izhodiščne kulture. Kot Slovenka, ki živi na Poljskem, je dvojezična in dvokulturna oseba. Slovencem predstavlja poljsko književnost tako s prevajanjem kot s pisanjem izvirnih kritičnih in literarnozgodovinskih besedil. Odlično pozna posebnosti slovenske in poljske književnosti kot tudi dela posameznih predstavnikov, zato kot medkulturna posrednica prenaša najpomembnejše pojave v sekundarno kulturo. Objavila je knjižne in revijalne prevode mnogih slovenskih avtorjev – Tomaža Šalamuna, Aleša Debeljaka, Gregorja Strniše, Uroša Zupana, Primoža Čučnika, Mete Kušar ter Franceta Prešerna. Bila je pobudnica posebnih revijalnih izdaj, pesniških zbirk ter številnih prevodov slovenske književnosti v časopisih (posebni sklopi v revijah *Czas kultury*, *Fa-art*, *Studium*, *Krasnogruda*, *Wyspa*) pa tudi literarnovednih in publicističnih besedil o slovenski književnosti. Njeno najpomembnejše delo na tem področju je monografija o poeziji Antona Podbevška in Antona Vodnika z naslovom *Poezja Antona Podbevška i Antona Vodnika w latach dwudziestych XX wieku*. Kot prevajalka teži k predstavljanju mednarodno priznanih pesnikov, torej tistih, ki jim je pripisan določen simbolni kapital, pa tudi začetnikov. Pri tem pa ponuja svoj pogled na hierarhije, ki so se utrdele v literarnozgodovinskem procesu, in svojo vizijo književnosti oz. poezije „oslabljene racionalnosti”, ki teži k duhovnemu in metafizičnemu izkustvu. Po mnenju Michała Kopczyka je antologija, ki jo je pripravila, svojevrstna reinterpetacija podobe slovenske lirike (z vidika primarnega sprejemnika), to, „kar Katarino Šalamun-Biedrzycko, kot se zdi, še posebej zanima v slovenski poeziji, kar izbira in kar tako rekoč enoznačno pozitivno vrednoti, pa bi lahko opredelili kot poezijo oslabljene racionalnosti, saj teži k temu, da se lirska izpoved osvobodi družbenega konteksta, se odpove metodični samoanalizi, osredotočanju subjekta na samega sebe, na afirmacijo sveta” (Kopczyk, 2013, str. 178–180). Družbena potrditev kulturnega kapitala prevajalcev so nagrade, ki so jih prejeli in ki nedvomno povečujejo ugled določene književnosti v ciljni kulturi. Leta 2016 sta Katarina Šalamun-Biedrzycka in soprevajalec Miłosz Biedrzycki dobila nagrado Wisławe Szymborske za prevod pesniške zbirke – izbora pesmi *Niespieszna żegluga* Uroša Zupana (glavnega dobitnika tega priznanja).

Kot je bilo že omenjeno, je prevajalko pri izbiri Kosovelovih del za antologijo *Srebro i mech / Mah in srebro* vodila predvsem njihova (po njenem mnenju) epifaničnost. Šalamun-Biedrzycka v spremni besedi *Od prevajalca* Kosovela opisuje kot nadaljevalca Murnove poetike in idejnega vodjo uporniške mladine, vendar so bili Podbevškovi jezikovni eksperimenti tisti, ki so po njenem mnenju oživili poezijo prvega desetletja 20. stoletja. Dodaja, da so „Kosovelovi podobni, čeprav pesniško manj nosilni

jezikovni eksperimenti iz dvajsetih let 20. stoletja ostali v rokopisu naslednjih štirideset let” (Šalamun-Biedrzycka, 1995, str. 417). Antologija vsebuje sedem pesmi, ki odražajo različne ustvarjalne faze pesnika. Tri pesmi – *August / Sierpień*, *Pesem / Pieśń*, *Otożje / Melancholia* – so impresionistične afirmacije njegovega rodnega Krasa. *Labodja pesem / Łabędzia pieśń* združuje razpoloženske in simbolistično-ekspresionistične elemente. *O, saj ni smrti / O, przecież nie ma śmierci* je ekspresivni lirski monolog. Dve pesmi pa združujeta ekspresionistične in konstruktivistične prvine: *Ekstaza smrti / Ekstaza śmierci* in *Evakuacija duba / Ewakuacja ducha*. Ta izbor pesmi ponuja vpogled v raznolikost Kosovelovega pesniškega izraza, vendar ne zajema vseh njegovih ustvarjalnih smeri in pristopov. Lahko bi rekli, da gre za presečen izbor, ki si prizadeva biti reprezentativen, čeprav je precej omejen. Vendar pa tudi ta izbor ne vključuje del, značilnih za zadnjo, konstruktivistično fazo ustvarjanja – od zenitističnih in konstruktivnih *konsov* do integralnih socialnorevolucionarnih pesmi (Vrečko, 2011, str. 334), ki so jasen znak inovativnosti in avantgardne poetike.

Za bralce in raziskovalce je pomembno, da antologija vsebuje pesmi v obeh jezikovnih različicah – v slovenskem izvirniku in poljskem prevodu. To omogoča neposredno primerjavo besedil ter vsaj bežno analizo prevajalskih odločitev in interpretacijskih pristopov. Podrobnejša analiza pokaže, da prevajalkina strategija implicira bližino izvirniku, veliko bolj (kot pri prej omenjenem prevajalcu) dobesedni pristop k besedilu, ohranjanje slogovnih sredstev izvirnika ter jasnost izraza.

Pesem
Sedim in pišem.
Pred mojim oknom
zlato sadje.
Vse je pesem.
Na mojem oknu
Ni belih zastorov.

Tudi to rdeče listje
Na latnikih: pesem.
Tigrasta mačka
me gleda.
Njeno oko: camera obscura.
Zelena tajnost. (...)

Pieśń
Siedzę i piszę.
Przed moim oknem
złote owoce.
Wszystko jest poezją.
W moim oknie
brak białych firanek.

Również te czerwone liście
na winorośli: poezja.
Kotek-tygrys
patrzy na mnie.
Jego oko: camera obscura
Zielona tajemnica. (...)

Pesem je lirična afirmacija občutljivega dojetanja resničnosti in ustvarjanja poezije. Prevajalka uporablja strategijo čim večjega približevanja izvirniku, včasih se odloči za posplošitev, npr. leksem „latnik“, tj. ogrodje za vinsko trto ali sadno drevje (po

SSKJ), katerega najbližja poljska ustreznica je „pergola, podpórka do winogron“, prevajalka nadomesti z leksemom „winorośl“, torej vinska trta, kar nekoliko spremeni pomen, vendar ohrani podobo. V primeru izraza „tigrasta mačka“ bi prevajalka lahko uporabila ustreznico „pręgowany kot“, vendar se je odločila za bolj dobeseden pristop – *Kotek-tygrys* (sl. Mačka-tiger), tako da uporabljeni izraz vzbuja podobo plenilske mačke, neukročene in zato bolj skrivnostne. Beseda „pesem“ se v obravnavanem delu pojavi večkrat, prevajalka pa uporabi različne ekvivalente – v naslovu izbere izraz „pieśń“ (sl. pesem, pesnitev), čeprav bi lahko izbrala ustreznico „wiersz“ (sl. pesem), ki bi bila bližje avtorjevemu namenu in bi bila bolj povezana s pesnikovim početjem kot s spevnim delom (podobno kot pri prej obravnavanem Piechalovem prevodu). V samem besedilu pa je prevajalka dvakrat uporabila izraz „poezja“ – (sl. poezija), kar je posplošitev, čeprav je v tem primeru ohranjen bistveni pomen izvirnika. Vendar pa leksem „poezja“ daje večjo sublimnost in metaforičnost. Podobno velja za inverzije, uporabo deležnikov, ponovitve ali ekvivalent leksema „otožje“ kot „melancholia“, medtem ko slovar navaja manj patetične ustreznike „smutek, zaduma“ (Ostromęcka-Frączak, Pretnar 1996, str. 291), kar vse najdemo v prevodu pesmi *August / Sierpień*.

V prevodih so torej vidni premiki na leksikalni in stilistični ravni, medtem ko prevajalka na semantični ali konceptualni ravni sledi izvirniku. Na podlagi izbora besedil v antologiji *Srebro i mech / Mah in srebro* ter prevajalske strategije Katarine Šalamun-Biedrzycke lahko sklepamo, da si prevajalka prizadeva za široko in zvesto predstavitev Kosovelovega opusa, pri čemer izbira pesmi, ki odražajo različne poetike njegovega ustvarjanja. V sedmih pesmih je prevajalka na zgoščen način poskušala prikazati večplastnost Kosovelove poezije, njeno razpoložensko subtilnost ter hkrati avantgardno obliko.

5 *Kalejdoskop* – najobsežnejša predstavitev Kosovela na Poljskem

Tako kot so Slovenci morali več kot štirideset let čakati na izdajo celotnega Kosovelovega opusa², so Poljaki skoraj štirideset let po objavi pesnikovih prvih pesmi v Piechalovem prevodu dobili samostojen in obsežen izbor poezije tega avtorja. Leta 2012 je namreč izšla zbirka *Kalejdoskop*, ki je najobsežnejša predstavitev raznolike poetike pesnika s Krasa. Gre za izjemno publikacijo v mnogih pogledih.

² Sprva sta izšla dva manjša izbora Kosovelove poezije – leta 1927 *Pesmi* pod uredništvom Alfonza Gspana in leta 1931 *Izbrane pesmi* pod uredništvom Antona Ocvirka. Celoten opus pa je Ocvirk objavil v zvezkih *Zbrana dela* šele med letoma 1946 in 1977. (Tokarz, 2004a, 2012, 2013; Vrečko, 2005, 2011).

Prvič, gre za samostojno predstavitev izjemne ustvarjalne osebnosti, pionirske poetike v mnogih pogledih, brezčasne poezije, ki je blizu sodobnemu bralcu in hkrati priča o zgodovinskih, kulturnih in političnih izkušnjah. Drugič, ta zbirka predstavlja zelo skrbno izbrane pesmi (izbor 112 del so opravili prevajalka Karolina Bucka Kustec ter Božena Tokarz in Iztok Osojnik). Izbor pesmi v antologiji je reprezentativen, saj zajema celoten Kosovelov opus: od impresionističnih in ekspresionističnih del do izrazito avantgardnih pesmi, kot so *konsi* in *integrali*. S tem upošteva vse pomembne poetološke prakse njegovega ustvarjanja – impresionistično, ki je bila stalnica njegovega izraza, ter tiste, ki jih je Janez Vrečko opredelil kot zenitistični konstruktivizem, konstruktivni konstruktivizem in socialnorevolucionarno poezijo (Vrečko, 2011, str. 326–334). Tretjič, publikacija je dvojezična in zato namenjena tako poljsko kot slovensko govorečemu občinstvu; omogoča tudi preučevanje mikroprevajalskih izbir, kar je dragoceno za prevodoslovce in bralce, obenem pa varuje pred prevelikim prilagajanjem ciljni kulturi. Četrtrič, poleg uredniške opombe je zbornik opremljen z dvema obsežnima predgovoroma poznavalcev ustvarjalnosti Srečka Kosovela – poljske raziskovalke, literarne zgodovinarke in prevajalke Božene Tokarz³ ter slovenskega pisatelja in antropologa Iztoka Osojnika⁴. Oba predgovora, zapisana v poljskem in slovenskem jeziku, seznanjata s specifikom dela slovenskega pesnika ter odpirata tudi široko polje interpretativnih kontekstov. Tokarz poglobljeno analizira delo kraškega pesnika v kontekstu umetniških smeri zgodovinske avantgarde (z vidika slovenske, poljske in svetovne literature), Osojnik pa razvija orodje za analizo Kosovelove poezije „skozi Rancièrev pojem političnega“ (Jamnik, 2012, str. 6). Celotna publikacija je torej skrbno premišljena in urejena, zaradi nje pa ima Srečko Kosovel končno priložnost, da pred poljskim bralcem pokaže umetniškost svoje raznovrstne, inovativne, večtematske ter večplastne poezije, ki postavlja številna vprašanja o človekovem položaju, stanju in bistvu kulture ter nenazadnje o etičnih vrednotah.

Prevajalka poezije Karolina Bucka Kustec, je zaključila študij slovanske filologije na Šlezijijski univerzi v Katovicah, pripada najmlajši generaciji prevajalcev slovenske književnosti. Kriteriji makroizbir te generacije prevajalcev so izrazito osebna

³ Leta 2004 je Božena Tokarz izdala monografijo o Kosovelovem delu: *Między destrukcją a konstrukcją. O poezji Srečka Kosovela w kontekście konstruktystycznym*, ki je prva znanstvena predstavitev pesnikovega dela na Poljskem. Knjiga je bila prevedena in leta 2013 izdana tudi v Sloveniji z naslovom *Med destrukcijo in konstrukcijo: o poeziji Srečka Kosovela v kontekstu konstruktivizma*.

⁴ Iztok Osojnik že vrsto let skrbi za promocijo Kosovelovega dela v svetu in je med drugim pobudnik in soorganizator slovenskega kulturnega festivala Zlati čoln, ki je od leta 2010 do 2016 potekal tudi na Poljskem. Ime je dobil po edini zbirki, ki jo je pripravil prav Kosovel.

nagnjenja in želje ter trenutna dinamika literarnega življenja v Sloveniji. Bucka Kustec dodatno upošteva širši, literarnozgodovinski vidik, njena (in uredniška) glavna težnja pa je bila, da bi pesniku zagotovili ustrezno mesto na poljskem recepcijskem obzorju. Dodati je treba, da je leta 2005 na Šlezijski univerzi zagovarjala magistrsko nalogo o Kosovelovih prevodih z naslovom *Niepełny obraz Srečka Kosovela w Polsce*, ki jo je napisala pod mentorstvom profesorice Bożene Tokarz. Zaradi podrobnega poznavanja značilnosti pesnikovega dela ter dejstva, da je izbor pesmi rezultat skupinskega dela, je zbirka obsežna, vsebuje nekaj že prej objavljenih pesmi (npr. *Kalejdoskop*; *Moja pesem*; *Ostri ritmi*; *Smeh kralja Dade*; *Ekstaza smrti* ter *Evakuacija duha*), kar prevajalka natančno beleži v opombah, vendar gre večinoma za na Poljskem neznana dela. To predstavlja veliko vrednost publikacije, ki poljskemu bralcu končno približa najbolj eksperimentalno plat Kosovelovega ustvarjanja. Pri tem je treba poudariti, da pri Kosovelu ne gre za eksperimentiranje zaradi eksperimentiranja, temveč njegove pesmi – tudi tiste, ki se na prvi pogled zdijo predvsem formalni eksperiment – nosijo etično in sporočilno težo, izražajo notranjo krizo posameznika in družbe ter iščejo nove oblike izražanja resnice. Velja dodati, da nekatere prej natisnjene pesmi v tej zbirki niso vključene (npr. *August*; *Labodja pesem*; *O, saj smrti ni* ter *Otožje*), kar kaže, da je bilo uredništvo dobro sezanjeno s pesnikovimi deli, ki so na Poljskem do tedaj izšli.

Izbor pesmi v antologiji je reprezentativen, saj zajema celoten Kosovelov opus: od impresionističnih in ekspresionističnih del do izrazito avantgardnih, konstruktivističnih pesmi, kot so *konsi* in *integrali*. S tem upošteva vse pomembne poetološke prakse njegovega ustvarjanja – impresionistično, ki je bila stalnica njegovega izraza, ter tiste, ki jih je Janez Vrečko opredelil kot zenitistični konstruktivizem, konstruktivni konstruktivizem in socialnorevolucionarno poezijo (Vrečko, 2011, str. 326–334).

Zbirka zajema pesmi v izvirniku in v prevodu, urejene pa so po abecednem redu slovenskih naslovov. Predstavitev pesmi ne poteka v literarnozgodovinskem zaporedju niti po umetniških smereh, temveč si sledijo pesmi različnih estetik, ki so rezultat raziskovanja izraznih oblik. Kljub temu obstaja neka notranja logika zbirke. Po eni strani abecedni vrstni red pesmi otežuje hitro prepoznavanje Kosovelovega impresionističnega, ekspresionističnega, futurističnega in konstruktivističnega dela ali časa nastanka del (kar tudi sicer ni mogoče, saj avtor na rokopisih ni navedel datumov nastanka pesmi). Po drugi strani pa se takšna zamisel popolnoma ujema z umetnikovim pogledom na svet, ki je pogosto uporabljal tehniko kolaža in posnemal

kaos, mozaičnost in kompleksnost sveta. Poleg tega je verjel v obstoj določene celovitosti, kompleksnosti bivanja, v katerem so posamezne, različne entitete (umetniške stvaritve, ljudje, ideje) elementi, celice „v organizmu vesolja“ in se med seboj dopolnjujejo. Predstavljen vrstni red pesmi odraža tudi sinhroni značaj Kosovelove ustvarjalnosti, ki v celoti ne pripada nobenemu avantgardnemu gibanju (Juvan in Jerin, 2005, str. 57–71; Vrečko, 2011, str. 88), saj pesnik sočasno prepleta različne izrazno-slogovne pristope. Izbor pesmi je temeljito premišljen in kaže na raznolikost in svetovnonazorsko globino te poezije, kljub temu da izbira posameznih pesmi pomeni omejitve, ki je vedno problematična. Nemogoče bi bilo naštetih vseh 112 naslovov, vendar je vredno na kratko spregovoriti o pesniški podobi, ki je dostopna poljskemu bralcu v *Kalejdoskopu*. Avtorji izbora upoštevajo razpoloženjska dela, v katerih pesnik izpoveduje svoj notranji svet in osamljenost: *Srečal sem jo / Spotkalem ja; Twój glas je mił / Twój głos jest łagodny*, ter impresionistične opise pokrajin, navdihnjene z lepotami Krasa: *Cvetje na oknu / Kwiaty w oknie*. Vsekakor so bile izpuščene številne pesmi, ki jih Slovenci povezujejo s „kraškim obdobjem“ (na primer *Bori; Kraška jesen*). V tem zvezku ne spoznamo polnosti liričnega domotožja po pokrajini pesnikovega otroštva. Morda je to povezano z izbiro prejšnjih prevajalcev in zavedanjem, da so bile nekatere Kosovelove kraške pesmi že prevedene. Ali pa morda s prepričanjem, ki ga omenja Katarina Šalamun-Biedrzycka, ko razpravlja o izboru Kosovelovih pesmi, ki ga je za pariško založbo pripravil francoski pesnik Marc Alyn: „upoštevati moramo, da je marsikatera impresionistična pesem vezana na naše posebno sodoživljanje svoje zemlje, [...] in brez te čustvene tančice marsikatera teh pesmi sama na sebi tujcu bolj malo pove.“ (Šalamun-Biedrzycka, 2014, str. 40.) Jasno je, da je namen zbirke *Kalejdoskop* prikazati kompleksnega pesnika, večplastnost njegovega opusa, inovativnost in hkrati brezčasnost ter univerzalnost njegovih del. Zato prevladujejo v zborniku pesmi bolj avantgardne narave. Izražajo navdušenje nad civilizacijskimi dosežki, dinamiko strojev, pa tudi tesnobo, ki izhaja iz občutka nemoči, krhkosti in včasih statičnosti človeka, iz nasprotja narave in civilizacije (tudi človeka): *Evakuacija duha / Ewakuacja ducha; Ekstaza smrti / Ekstaza śmierci; KONS (Tiger) / KONS (Tygrys)*. Prikazujejo vizijo krize kapitalistične Evrope: *Deformacija forme / Deformacja formy; Evropa umira / Europa umiera*, razkrivajo slabo duhovno stanje sodobnega človeka: *Destrukcije / Destruckcje*, včasih upor in revolucionarno postavo: *Jaz protestiram / Ja protestuje*. V zbirki so tudi pesmi, ki se ukvarjajo z eksistencialnimi razmišljanji manj katastrofične narave: *Človek pred zrcalom / Człowiek przed lustrem; Velika je pot / Ogromna jest droga; Veseli, dimamični, relativni / Szczęśliwi, dynamiczni, względni*. Prisotne so tudi pesmi, v katerih lirski subjekt zavzema jasno etično stališče: *Svetilka ob cesti / Latarnia przy drodze*, ali

izraža družbeno kritiko, ki izhaja iz velike želje po socialni preureditvi sveta, iskanju novih vlog družbe in človeka: *Kabinetni ljudje / Ludzie gabinetowi; Ljudje brez src / Ludzie bez serc; Jesensko tibo / Jesienne cicho; Odprite muzeje! / Otwórzcie muzea!*. S tem je tudi povezano Kosovelovo nekoliko utopično prepričanje v enotnost človeka in veselja, iskanje absolutnega v združitvi človeka z vsem, kar obstaja, holistična vizija človeka in narave, kozmosa. Te vrste pesmi v zbirki predstavljajo npr.: *Kalejdoskop / Kalejdoskop; Smrt I-II / Śmierć I-II*. Pomembno mesto v Kosovelovem opusu in v zborniku, ki je predstavljen poljskemu bralcu, zavzemajo dela metapoetične narave, v katerih subjekt razmišlja o veljavnosti prejšnjih umetniških modelov in predstavlja lastno vizijo poezije ali umetnosti: *Majhen plašč / Mały płaszcz; Moja pesem / Mój wiersz; Rime / Rymy*, ki veljajo za Kosovelov pesniški manifest. In končno serija pesmi–konstrukcij, vizualnih pesmi, ki obravnavajo različne teme, vendar jih povezuje oblika in pogosto izraz KONS v naslovu. To so npr. *KONS (Truden) / KONS (Zmęczony); KONS. 5 / KONS. 5; KONS: Mačka / KONS: Kotka; Predmeti brez duše / Przedmioty bez duszy; Sferično zrcalo / Sferyczne zwierciadło; Sivo / Szare; Slavolok zmage / Łuk Triumfalny*. Zdi se, da je tak, nujno omejen, a hkrati obsežen in zelo premišljen izbor posledica zavedanja o doslej nepopolni predstavitvi Kosovelove poezije na Poljskem ter želje pokazati čim bolj celovito ter univerzalno pesniško podobo sekundarni publiki.

Pozornost velja nameniti tudi naslovu zbirke, ki je hkrati naslov ene izmed Kosovelovih pesmi in v slovenščini ter poljščini zveni enako – *Kalejdoskop*. Po mnenju Janeza Vrečka je ta pesem „prava enciklopedija konstruktivizma in kaže na Kosovelovo odlično poznavanje tega gibanja v vseh njegovih razvojnih fazah” (Vrečko, 2011, str. 339). Lahko domnevamo, da so avtorji izbora z izpostavitvijo te pesmi želeli poudariti, da zbirka predstavlja Kosovelovo konstruktivistično prakso, ki je bila dotlej na Poljskem spregledana.

Karolina Bucka Kustec v svoji prevajalski strategiji očitno upošteva avantgardno poetiko avtorja *konsov* in vlogo, ki jo je pripisoval besedam in pesmim (tudi pesmim–konstrukcijam). Upošteva pesnikov odnos do stvarnosti (vključno z aktualno ikonosfero, znanstveno refleksijo, konceptom subjekta, (Tokarz, 2004a, str. 10), ki jo je imel za bistveno sestavino poezije. Zato si prevajalka prizadeva izbrati ustrezničke, ki so čim bližje izvirniku, in se izogiba dvoumnosti (če je izvirnik ne predvideva) in metaforičnosti. Velja priklicati že prej analizirano *Mojo pesem*.

Moja pesem
 Moja pesem je eksplozija,
 divja raztrganost. Disharmonija.
 Moja pesem noče do vas,
 ki ste po božji previdnosti, volji
 mrtvi esteti, muzejski molji,
 moja pesem je mój obraz.

Mój wiersz
 Mój wiersz to eksplozja,
 dzikie rozdarcie. Dysharmonia.
 Mój wiersz nie chce do was,
 co jesteście z bożej łaski i woli
 martwi esteci, muzealne mole,
 mój wiersz to moja twarz.

Prevajalka je pozorna na formalna načela pesmi, jo slovnično poenostavi in izbere ustreznike, ki so bližje tako namenu dela kot tudi pomenskim razsežnostim izvirnika. Hkrati pa besedilo pušča odprto za interpretacijo, za interakcijo z bralcem, tako kot je pri izvirniku. Kosovelov posebni slog, razpet med „destrukcijo in konstrukcijo“ (Tokarz, 2013), je v prevodu jasno prepoznaven, enako velja za pomensko nabitost in dinamičnost besed ali celotnih besedil. Navedimo odlomek iz ekspresivne in dinamične *Ekstaze smrti* (*Ekstaza śmierci*), ki izpoveduje trajno razpetost med življenjem in smrtjo, dramo človekovega večnega vzgona in večnega padanja (Zadavec, 1986, str. 84) ter upesnjuje ogroženost človeštva z vesoljno smrtjo, ki se je navezovala na apokalipso prve svetovne vojne (Vrečko, 2011, str. 72):

Vse je ekstaza, ekstaza smrti!
 Zlati stolpovi Zapadne Evrope,
 kupole bele – (vse je ekstaza!) –
 Vse tone v žgočem, rdečem morju;
 sonce zahaja in v njem se opaja
 tisočkrat mrtvi evropski človek.
 – Vse je ekstaza, ekstaza smrti. – [...]

Morje preplavlja zelene poljane,
 morje večerne žgoče krvi,
 in rešitve ni in ni,
 dokler ne padeva jaz in ti,
 dokler ne pademo jaz in vsi,
 dokler ne umremo pod težo krvi.

Z zlatimi žarki sijalo bo sonce
 na nas, evropske mrličke.

Wszystko ekstaza, ekstaza śmierci!
 Złote wieże zachodniej Europy,
 białe kopuły – (wszystko ekstaza!) –
 wszystko tonie w palącym, czerwonym morzu,
 słońce zachodzi i nim się opaja
 tysiącokrotnie martwy człowiek Europy.
 - Wszystko ekstaza, ekstaza śmierci. – [...]

Morze zalewa zielone polany,
 morze wieczornej, palącej krwi,
 i nie ma ratunku,
 dopóki nie padniemy ja i ty,
 dopóki nie padniemy ja i wszyscy,
 dopóki nie umrzemy pod ciężarem krwi.

Złotymi promieniami słońce będzie świecić
 na nas, trupy Europy.

Prevajalka s precej dobesednim prevodom ujame specifični ritem pesmi, njen vznemirljivi čustveni naboj, izražen z vzkliki, ponovitvami in uporabo konkretne leksike, tragičnost ter preroško in katastrofično razpoloženje, ki ju izraža delo. Če upoštevamo tudi njene druge prevode avantgardnih pesmi Kosovela, se rekonstrukcija pesniškega modela sveta uresničuje s prenosom v njem vsebovanih filozofskih, svetovnonazorskih, moralističnih, estetskih ali političnih konceptov. Prevajalka je bila pozorna tudi na formalna načela, značilna za avtorja: načela

organizacije pesniškega jezika, kombiniranje besed z grafičnimi elementi, različne tipe pisav in velikosti črk, simbole, prenašanje značilnih ključnih besed, nizanje različnih registrov ali tematskih kontekstov. To se kaže na primer v prevodih pesmi: *Predmeti brez duše / Przedmioty bez duszy; Sferično zrcalo / Sferyczne zwierciadło; Sivo / Szare; Slavolok zmage / Łuk triumfalny; Srce v alkoholu / Serce w alkoholu* ali *Žandarji / Żandarmi*.

ŽANDARJI

Žandarji so ljudje najnižje kvalitete.

Hlapci gospodarjevih povelj.

Tuj sem zelenemu polju.

Zvit kakor kača, preprost kot golob.

Živeti. Vsi preganjani hočejo živeti.

Živeti človeka dostojno.

Sonce visi v stolpu.

ZELENI PARLAMENT

Ž A B

Živim v deželi

evropskih divjih mačk.

Simetrija je lepa.

Politični zločinci so svobodni!

ŻANDARMI

Żandarmi to ludzie najniższej kategorii.

Sluży pańskich rozkazów.

Jestem obcy dla zielonego pola.

Przebiegły jak wąż, prosty jak gołąb.

Życ. Wszyscy prześladowani chcą żyć.

Życ człowieka dostojnie.

Słońce wisi w wieży.

ZIELONY PARLAMENT

Ż A B

Żyję w kraju

Europejskich dzikich kotów.

Symetria jest piękna.

Zbrodniarze polityczni są na wolności!

Vse, kar je značilno za posamezne ustvarjalne faze, tokove in poetike, skuša prevajalka Bucka Kustec čim bolj natančno prenesti v ciljni jezik. Pri tem upošteva tako Kosovelovo podobo sveta kot impresionističnega pesnika-slikarja kot tudi leksikalno-pomenske konstrukte ter signale različnih smeri zgodovinske avantgarde (dadaizma, futurizma, nadrealizma in konstruktivizma), ki so prisotni v njegovih pesmih. Pri Kosovelovi poeziji se kaže, da dobesedni ali izvirniku zvest prevod pomembno prispeva k razumevanju pomenov, ki so pogosto globoko skriti v izvirnem besedilu. Vsaka beseda, celo posamezna črka, ima lahko posebno težo, saj za njo pogosto stoji širši interpretativni kontekst, ki se v svobodnejšem prevodu zlahka izgubi.

Številne pesmi v prevodu Bucke Kustec so opremljene z opombami, ki omogočajo poljskim bralcem dostop do širšega konteksta. Po mnenju uredništva so to podatki, ki „se nahajajo zunaj preseka slovenskega in poljskega enciklopedičnega vedenja“ (Jamnik, 2012, str. 5). Prevajalkine opombe se nanašajo predvsem na zgodovinske osebnosti, kulturne dogodke, institucije, periodiko, geografske in naravne danosti, ki jih evocirajo pesmi, pa tudi na elemente, ki jih ni mogoče prevesti oziroma jih je težko izraziti zaradi večpomenskosti. Postanejo pomoč pri prepoznavanju in ustreznem razumevanju širših kulturnih elementov, včasih pa so tudi interpretativno vodilo.

Prevajalka pojasnjuje svojo motivacijo za izbiro besedil in prevajalske strategije takole:

„Na izbor pesmi v zbirki *Kalejdoskop* je vplivala predvsem želja po celovitejši predstavitvi poezije Srečka Kosovela poljskemu bralcu, katere percepcija je bila pred tem nekoliko omejena – prevodi, ki so bili na voljo pred izidom *Kalejdoskopa*, niso odstirali večjega dela njegovega raznovrstnega pesniškega opusa, zlasti z vidika futurizma in konstruktivizma.

Poleg mene sta izbor pesmi prispevala avtorja spremnih besed k zbirki, prof. dr. Božena Tokarz in dr. Iztok Osojnik. S širšim naborom pesmi, predvsem iz kultne zbirke *Integrali*²⁶ smo želeli približati fenomen poezije Kosovela, ki po časovni dimenziji pripada zgodovinski avantgardi, vendar je še vedno aktualna in zastavlja relevantna vprašanja o stanju narave, sveta, kulture, etike, politike in duhovne kondicije človeka. V prevedenih 112 pesmih, s poudarkom na *konsih* in *integralih*, se zrcali celovita vizija človeka v vesolju in manifestira globoka humanistična misel mladega pesnika, ki je verjel, da »skozi pesem sije luč duše« (Kosovel: *Kalejdoskop*).

Moja strategija kot prevajalke je slonela predvsem na pozornem poslušanju Kosovela, sledenju njegovim besedam, z uporabo čim manjšega nabora jezikovnih posegov. Poskušala sem slediti ritmu pesmi in pomenu besed. Želela sem dati besedam Kosovela čim več prostora in svobode, da popolno zaživijo.”⁵

6 Sklep

Doslej so na Poljskem izšle tri knjige s prevodi Kosovelovih pesmi, ki so jih pripravili trije prevajalci iz treh različnih generacij: Piechal, Šalamun-Biedrzycka in Bucka Kustec. V posebnem zvezku – izboru z naslovom *Kalejdoskop* – je delo slovenskega predstavnika zgodovinske avantgarde predstavljeno na najbolj celovit, raznolik in kompleksen način. Več del v obravnavanih publikacijah tvori t. i. prevodne serije (Balcerzan, 1998, str. 17), njihova temeljita primerjava pa bi bila zanimiva študija. Dejstvo, da je Kosovelova beseda vstopila v poljski kulturni prostor, je izjemno pomembno – tako za bralca, študenta slavistike ali raziskovalca kot tudi za slovensko-poljski medkulturni dialog nasploh. Avtor sam je „besedi pripisoval še posebej povezovalno vlogo pri medsebojnem sporazumevanju med osebami, časi in

⁵ Zasebno dopisovanje s prevajalko Karolino Bucko Kustec z dne 8. 10. 2024.

prostori, saj je prav beseda zmožna graditi aktualno skupnost [...]” (Tokarz, 2013, str. 12) in si prizadeval oblikovati etičnega človeka. Ni zanemarljivo, da se okoli prevodov poezije Srečka Kosovela – ali slovenske literature nasploh – oblikuje nekakšna ‘interesna skupnost’ oziroma ‘imaginarna skupnost’ (imagined community) (Venuti, 2009, str. 278), katere člani se večinoma med seboj ne poznajo, a jih povezuje določena vez: znanje, spoznavne in estetske izkušnje. Takšna skupnost omogoča, da prevod postane prostor srečevanja različnih kultur, pogledov in interpretativnih tradicij.

Bibliografija prevodov

Knjižne objave

- Kosovel, S. (2012). *Kalejdoskop: izbrane pesmi*: = *wiersze wybrane* (1. izd., Let. 4, str. 327). Prev. K. Bucka Kustec. Kulturno-umetniško društvo Police Dubove; Instytut Mikołowski.
- Piechal M. (ur.). (1973). *Antologia poezji słoweńskiej* (Let. 177, str. XLIV, 336). Zakład Narodowy imienia Ossolińskich - Wydawnictwo.
- Šalamun-Biedrzycka K. (ur.). (1995). *Mah in srebro* = *Srebro i mech* (str. 429). Pogranicze.

Revijalne objave

- Kosovel, S. (1995). Pesmi: *Argust* / *Sierpień*; *Evakuacija duha* / *Evakuacja ducha*; *Labodja pesem* / *Łabędzia pieśń*. Prev. K. Šalamun-Biedrzycka. *Fraza*, (7), 27–28.
- Kosovel, S. (2004). Pesmi: *Bori* / *Sosny*; *Veseli, dinamični, relativni* / *Weseli, dynamiczni, względni*. Prev. K. Šalamun-Biedrzycka. *Opje*, (1), 34.
- Kosovel, S. (2011). Pesem: *Svetilka ob cesti* / *Latarnia przy drodze*. Prev. K. Bucka Kustec. *Fragile*, (4), 33.
- Kosovel, S. (2011). Pesmi: *Evakuacija duha* / *Ucieczka ducha*; *Impresja* / *Impresja*; *Sonet smrti* / *Sonet śmierci*. Prev. M. Gruda. *Lirikon*21, (34), 8–10.

Literatura

- Balcerzan, E. (1998). *Literatura z literatury (strategie tłumaczy)*, Založba Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”.
- Jamnik, T. (2012). Uredniška opomba. V Jamnik T. (ur.), Kosovel Srečko: *Kalejdoskop*. Izbrane pesmi. Prev. K. Bucka Kustec (str. 5–6) Založba Instytut Mikołowski, Kulturno-umetniško društvo Police Dubove.
- Juvan, M. in Jerin, K. (2005). Kosovel in hibridnost modernizma. V J. Vrečko, B. A. Novak in D. Pavlič (ur.), *Primerjalna književnost - Kosovelova poetika*, 28 (57–71).
- Kopczyk, M. (2013). *Obecność innego. Studia z literatury współczesnej*. Založba ATH, Bielsko-Biala.
- Korzeniewska, E. (ur.). (1964). *Słownik współczesnych pisarzy polskich*. T. 2, J-P. Založba Państwowe Wydawnictwo Naukowe, str. 649–651.
- Magnuszewski, J. (1973). Wstęp. V M. Piechal (ur.), *Antologia poezji słoweńskiej*. (str. III-XLII). Založba Zakład Narodowy imienia Ossolińskich.
- Novak, B. A., Pavlič, D., in Vrečko, J. (Eds.). (2005). *Kosovelova poetika*. Založba ZRC SAZU.
- Ostromecka-Frączak, B. in Prettnar, T. (1996). *Slovensko-poljski slovar*. DZS.
- Piechal, M. (ur.). (1973). *Antologia poezji słoweńskiej*. Založba Zakład Narodowy imienia Ossolińskich.

- Šalamun-Biedrzycka, K. (1995). Od tłumacza. V Šalamun-Biedrzycka, K. (ur.) *Srebro i mech / Mah in srebro. Antologia poezji słoweńskiej*. Izbor in prevod K. Šalamun-Biedrzycka (str. 416) Založba Pogranicza.
- Šalamun-Biedrzycka K. (1997). Słoweńskie epifanie, czyli od Prešerna do Zupana. *Krasnogruda*, (7). <https://www.pogranicze.sejny.pl/artykuly/krasnogruda-nr-7-katarina-salamun-biedrzycka-sowenskie-epifanie-czyli-od-preserna-do-zupana/>
- Šalamun-Biedrzycka, K. (2014). Marc Alyn : Srečko Kosovel. V *Med Slovenijo in Poljsko. Izbor iz člankov in razprav* (str. 39–49). Kud Logos.
- Skibiński, Z. (1982). *Nadzieje i wątpliwości. O poezji Mariana Piechala*. Založba Wydawnictwo Łódzkie.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika:
<https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=133&View=1&Query=%2A> [dostop: 20. 10. 24]
- Tokarz, B. (2004a). *Między destrukcją a konstrukcją. O poezji Srečka Kosovela w kontekście konstruktivistycznym*. Založba Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Tokarz, B. (2004b). Między osobistym a społecznym aspektem przekładu. V P. Fast (ur.), *Sociologiczne aspekty przekładu*. (str. 13–31). Založba Śląsk.
- Tokarz, B. (2005). Idea integralov v Kosovelovi poeziji. V J. Vrečko, B. A. Novak in D. Pavlič (ur.), *Primerjalna književnost - Kosovelova poetika*, 28 (str. 35–43).
- Tokarz, B. (ur.). (2009). *Wstęp*. V *Przekłady literatur słowiańskich 1. Wybory translatorskie*. Založba Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego (str. 7–11).
- Tokarz, B. (2012). Pesnik v svetu stvari. V Jamnik T. (ur.), Kosovel Srečko: *Kaleidoskop*. Izbrane pesmi. Prev. K. Bucka Kustec (str. 32–52). Založba Instytut Mikołowski, Kulturno-umetniško društvo Police Dubove.
- Tokarz, B. (2013). *Med destrukcją i konstrukcją. O poezji Srečka Kosovela w kontekście konstruktivismu*. Literarno-umetniško društvo Literatura, s. 255.
- Venuti, L. (2009). Przekład, wspólnota, utopia. V M. Heydel (ur.), *Współczesne teorie przekładu. Antologia* (str. 265–293). Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Vrečko, J. (1986). *Srečko Kosovel, slovenska zgodovinska avantgarda in zenitizem*. Obzorja.
- Vrečko, J. (2005). *Srečko Kosovel in evropska avantgarda* V J. Vrečko, B. A. Novak in D. Pavlič (ur.), *Primerjalna književnost - Kosovelova poetika*, 28 (str. 45–56).
- Vrečko, J. (2011). *Srečko Kosovel. Monografija*. Založba ZRC SAZU.
- Zadravec, F. (1986). *Srečko Kosovel*. Založba Lipa.